

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

**Министерство образования и науки Украины
Национальная академия педагогических наук Украины
Ассоциация университетов Украины
Одесская областная государственная администрация
Одесский городской совет
Одесский областной институт усовершенствования учителей
Образовательно-культурный центр «Институт Конфуция»**

**ЮЖНОУКРАИНСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ К. Д. УШИНСКОГО**

МАТЕРИАЛЫ

III МЕЖДУНАРОДНОГО КОНГРЕССА

**«ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ»**

18-21 мая 2017 года

Место проведения:

**Южноукраинский национальный педагогический университет
имени К. Д. Ушинского
(г. Одесса, ул. Старопортофранковская, 26)**

**Одесса
2017**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Association of Universities of Ukraine
Odessa Regional State Administration
Odessa City Council
Odessa Regional Advanced Training Institute for Teachers
Education and Culture Centre «Confucius Institute»**

**SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K. D. USHYNKY**

**THIRD INTERNATIONAL CONGRESS
«GLOBAL CHALLENGES OF PEDAGOGICAL EDUCATION
IN ACADEMIC SPACE»**

18-21 May 2017

South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankivska Str.

Odessa
2017

Опанування професією відбувається шляхом засвоєння і привласнення відповідної моделі поведінки (ролі). Вивчення явища ролі, рольової структури особистості, рольової компетентності є досить актуальним в умовах сьогодення, коли виникає потреба у формуванні особистості сучасного практичного психолога, який відповідав би вимогам соціальної реальності.

У психолого-педагогічних дослідженнях професійна роль практичного психолога розглядається переважно з позицій визначення особливостей професійних здібностей та здатностей, функцій майбутнього професіонала. Основні ролі, що виконує практичний психолог, розглядаються переважно як похідні від професійних функцій, видів діяльності майбутнього практичного психолога. Тому, для повноцінного входження в професійну діяльність майбутній практичний психолог має володіти не тільки певними індивідуально-особистісними якостями, а й низкою специфічних, спеціальних характеристик та професійно значущих якостей. Він повинен усвідомлювати всю систему соціальних функцій та професійних ролей (моделей поведінки), які об'єднано у рольову структуру особистості. Слід відзначити, що увагу до визначення структури рольової поведінки особистості в її професійній діяльності у психології почали приділяти тільки в останні роки. Соціально-психологічні розробки цієї проблеми подані у дослідженнях Г.М. Андреевої, Н.Н. Богомолової, П.П. Горностая, Е.Е. Вендрова, Л.П. Буєвої, І.С. Кона, З.М. Мірошник, І.В. Гордієнко-Митрофанової, Б. В. Хомуленка.

Зважаючи на те, що компетентність включає в себе не тільки здібності, а й внутрішню мотивацію, особистісні цінності, інтелект та вмотивовану здатність діяти на високому рівні, які можна використати і для характеристики компонентів рольової структури (моделей поведінки), ми акцентуємо увагу на рольовій структурі особистості як визначальному чиннику рольової компетентності практичного психолога. Тому, особистісно-рольові особливості майбутнього практичного психолога мають бути реалізовані в ході фахової підготовки, вищий педагогічний навчальний заклад має забезпечити майбутнім фахівцям досвід виконання тих чи інших професійних ролей, що стимулюватиме розвиток рольової компетентності.

Отже, рольову компетентність особистості майбутнього практичного психолога розглядаємо як вмотивовану систему здатностей (а саме здатність вирішувати рольові конфлікти, здатність до рольової рефлексії та рольової гнучкості, здатність до широти рольового репертуару), втілених у досвіді психологічного супроводу чи допомоги та зумовлених індивідуально-особистісними особливостями майбутніх практичних психологів.

Література

1. Горностай П. П. Личность и роль: Рольовой подход в социальной психологии личности / П. П. Горностай. – Киев: Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
3. Мірошник З. М. Структура особистості вчителя початкових класів: рольовий підхід: монографія / Зоя Михайлівна Мірошник. – Харків: ФЛП Шейнина Е. В.; ХНПУ, 2011. – 306 с.
4. Чепелева Н. В. Професійна компетентність практичного психолога / Н. В. Чепелева // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Ніжин: Ніжинський державний педагогічний університет ім. М. Гоголя, 2002. – Т. 3. – Ч. 9. – С. 13-19.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Оріщенко О. А.

Університет Ушинського, Україна

Метою даного повідомлення є обговорення результатів емпіричного дослідження особливостей емпатичної спрямованості майбутніх педагогів на різних етапах професійного навчання.

Під емпатією ми розуміємо відносно стійку інтегральну властивість особистості, що виявляється: а) у здібності емоційно реагувати на переживання іншої людини (іншого об'єкту емпатії), у розумінні його емоційних станів, у передбаченні афективних реакцій, в активному намаганні допомогти; б) у спрямованості на певний об'єкт емпатичних переживань [1]. Такий підхід у погляді на емпатію та її структуру спирається на принцип континуальності, покладений в основу континуально-ієрархічної моделі особистості, що запропонувала О.П. Саннікова. Цей принцип дозволяє при аналізі емпатії не тільки чітко структурувати її показники, але й розглядати її як

складну, інтегральну, але, в той же час, і цілісну властивість особистості, в структурі якої автор виділяє 3 рівні: 1) формально-динамічний, що характеризує динамічні властивості емпатії (особливості виникнення та протікання емпатичних реакцій), і якісні, які відображають психологічну сутність емпатичного процесу (емоційна емпатія, когнітивна, предиктивна та дієва); 2) змістовний, до якого входять такі аспекти емпатії, що стосуються вибору простору для переживання емпатії та морально-етичного змісту її об'єкта; 3) імперативний рівень, що відображає індивідуальні уявлення про існуючі соціально-культурні «норми» емпатичних проявів [2]. У даному повідомленні ми обмежилися вивченням якісних (модальнісних) та деяких змістовних (емпатична спрямованість) особливостей емпатії. В структурі емпатії на якісному рівні виділяються: емоційна, когнітивна, предиктивна та дієва емпатія [11]. Змістовний рівень представлено такими показниками емпатичної спрямованості: емпатія до рідних, близьких, друзів, яку ми назвали релятивною емпатією (від англійського – relateve – родич), вектор якої спрямований на вузьке коло спілкування; емпатія до колег, клієнтів, учнів – спектр широкого кола спілкування, професійне спілкування; емпатія до незнайомих та малознайомих людей – спектр широкого кола спілкування, позапрофесійне спілкування; емпатія суб'єкту до самого себе, аутоемпатія; емпатія до героїв художніх творів; емпатія до представників світу тварин; емпатія до світу рослин; емпатія до природи та навколишнього світу в цілому; емпатія до подій минулого у житті суб'єкта та оточуючих його людей; емпатія до майбутніх подій [1; 3]. При цьому, під *емпатичною спрямованістю* ми розуміємо прояв емпатичних уподобань, «вибір» суб'єктом тих об'єктів, тих сфер життєдіяльності, по відношенню до яких, у першу чергу, виникають емпатичні переживання суб'єкта, і де найбільш яскраво виявляється індивідуальна своєрідність емпатії [1].

Дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. В ньому брали участь 78 студентів факультету дошкільної педагогіки та психології: з них 40 першокурсників та 38 старшокурсників (4 та 5 курси). Емпіричне дослідження було здійснено за допомогою наступних психодіагностичних методик: 1) «Психодіагностичний модальнісний тест-опитувальник емпатії» (О.П. Саннікова) [2], 2) «Тест-опитувальник емпатичної спрямованості особистості» (О.П. Саннікова – О.А.Оріщенко) [3].

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кореляційного та якісного (метод «асів» та «профілів») аналізів. Емпіричним шляхом за допомогою методу «асів» в обох вибірках (першокурсників та старшокурсників) були виділені модальнісні типи емпатії, що відрізняються поєднанням її показників, тобто домінуванням: 1) однієї з модальностей: емоційно – емпатичний тип, когнітивно – емпатичний тип, предиктивно – емпатичний тип, дієво – емпатичний тип; 2) одночасно декілька показників. В нашій вибірці виділено 2 таких типи: з максимально високими та мінімально низькими значеннями інтегрального показнику емпатії.

Використання методу «профілів» дозволило дослідити особливості емпатичної спрямованості представників кожного з типів емпатії в обох вибірках окремо. Зокрема виявлено, що:

- *першокурсники з високим рівнем емпатії* переживають емпатію по відношенню до тварин, героїв художніх творів та минулих подій у власному житті; емпатичні переживання *старшокурсників з високим рівнем емпатії* пов'язані із світом рослин, подіями майбутнього, професійним колом спілкування;

- *першокурсники з низьким рівнем емпатії* відчувають емпатію до тварин та до самих себе; *старшокурсники* цього типу – лише до тварин;

- *першокурсники, що належать до емоційно-емпатичного типу*, схильні до переживань емпатії по відношенню до героїв художніх творів, до рідних та друзів; *старшокурсники* даного типу переживають емпатію у соціальній сфері, та у світі тварин;

- *першокурсники, що представляють когнітивно-емпатичний тип*, спрямовують емпатичні переживання переважно на суб'єктів професійного спілкування; *старшокурсники* – на близьке та широке коло спілкування, на події майбутнього;

- *першокурсники предиктивно-емпатичного типу* відчувають емпатію лише по відношенню до самих себе; *старшокурсники* з домінуванням предиктивної емпатії виявляють її у близькому оточенні, по відношенню до героїв художніх творів та у професійному спілкуванні;

- *першокурсники дієво-емпатичного типу* спрямовують емпатію на рідних та друзів; *старшокурсники* цього емпатичного типу – на тварин та на суб'єктів професійного спілкування.

Аналізуючи результати емпіричного дослідження, можна зробити наступні висновки: 1. Теоретично визначені та емпірично виділені модальнісні типи емпатії, що обумовлені домінуванням одного або декількох компонентів, що входять до її структури. 2. Використання методу «профілів» дозволило дослідити та описати особливості емпатичної спрямованості студентів з різним модальнісним типом емпатії в обох вибірках. 3. Доведено, що особи, які належать до певного модальнісного типу емпатії, відрізняються від представників інших типів специфікою емпатичної спрямованості. 4. Виявлені відмінності в показниках емпатичної спрямованості студентів, що знаходяться на різних етапах професійного навчання.

Література

1. Орищенко О.А. Дифференциально-психологический анализ эмпатии. Дис. на соискание научной степени канд. псих. наук // О.А. Орищенко. – Одесса, 2004. – 222 с.
2. Санникова О.П. Эмоциональность в структуре личности // О.П. Санникова. – Одесса: Хорс, 1995. – 334 с.
3. Санникова О.П. Диагностика содержательных показателей эмпатии: апробация оригинального теста // О.П. Санникова, О.А. Орищенко. – Наука та освіта. – № 6. – С. 54–57.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ В ОНОВЛЕНОМУ ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Перегляк І.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Проблема психологічної готовності особистості до майбутньої професійної діяльності є предметом посиленої дослідницької уваги науковців. Фундаментальні дослідження у цьому плані (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович та ін.) засвідчують про доцільність розглядати психологічну готовність, як передумову для виконання будь-якої діяльності та, водночас, і її результатом. У відповідності із змістом і конкретними завданнями, які розв'язуються певним суб'єктом трудової діяльності, готовність розрізняють ситуативну, що детермінується відповідними психічними станами, і сталу, яка відзначається стабільними властивостями (особливостями) особистості. Введення в психологію поняття готовності здебільшого пов'язується із необхідністю визначення рівня можливостей людини до ефективного здійснення того чи того виду трудової діяльності [1].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що психологічна готовність, як феномен, найбільш системно вивчена у таких напрямках:

- сутність психологічної готовності, зокрема, персоналу прикордонного відомства;
- своєрідність психологічної готовності фахівців соціономічної сфери, саме прикордонного відомства;
- специфіка психологічної готовності особистості військовослужбовця.

Натомість такий сегмент як психологічна готовність персоналу Державної прикордонної служби не була предметом дослідницької уваги з огляду на актуальність проблеми діяльності в умовах оновленого правового поля. А це обумовлено пріоритетами реформування прикордонного відомства у правоохоронний орган спеціального призначення та перехід його на комплектування військовослужбовцями за контрактом. Справа в тому, що за особистісно-професійним призначенням цієї категорії військовослужбовців пов'язане завдання з безпосередньої охорони державного кордону, а це обумовлює загострення такого аспекту окресленої проблеми – сформованість у них належного ступеня правової компетентності. Військовослужбовці несуть службу в різних умовах, в різних місцевостях – на суходолі, озерах, річках, морях в горах. За способом їх застосування, вони можуть нести службу як на «зеленому» кордоні, так й у пунктах пропуску через державний кордон, а відтак, правова підготовка набуває ще й певної специфіки [2]. Виходячи з регіональної своєрідності Українського Подунав'я, пов'язаної із транскордонними особливостями, кожен військовослужбовець повинен бути здатен, зокрема, забезпечити надійну охорону державного кордону України, протидіяти нелегальній міграції, транзиту через державний кордон наркотичних речовин і контрабандних товарів, здійснювати прикордонний контроль у пунктах пропуску, організувати роботу з місцевим населенням для отримання оперативної інформації про можливі порушення державного кордону тощо. Враховуючи результати саморефлексії набутого службового досвіду, можемо стверджувати, що військовослужбовці за контрактом в органах охорони кордону мають виявляти належний ступінь у виконанні оперативно-службових завдань не зважаючи на наявність, чи відсутність достатнього рівня попередньої правової підготовки. Ось чому психологічну готовність до набуття відповідної правової підготовки у навчальних центрах Державної прикордонної служби України (ДПСУ) у зазначеному ракурсі ми розцінюємо як визначальну [3, с. 103].

Слід зауважити на тому, що проблема формування правової підготовки молодшого персоналу ДПСУ фахівців не є новою. Так, обґрунтуванню теоретичних і методичних аспектів правової підготовки у військових формуваннях України присвячений науковий доробок В. Кухар, В. Мірошніченко, В. Царенко, В. Хома та ін.

Водночас окреслений аспект здебільшого вивчався в контексті суто правової підготовки військовослужбовців за контрактом. Так, окремі аспекти удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців розглядаються у дослідженнях В. Балашова, О. Барабанщикова, О. Діденка, Д. Іщенка, А. Машталіра, В. Чернявського, В. Ягупова та ін. Не аби який науковий інтерес становлять праці О. Богданюка, О. Винограда, А. Галімова, А. Катковського, А. Мальцева,